

Ds Jaco Zuurmond

25 januari 2015 – Oecumenische viering in de Grote Kerk op de Oude Markt te Enschede

Johannes 4,1-30, 39-42

Gemeente van de Levende!

Toen enkele weken geleden de Paulusparochie afscheid moest nemen van hun vertrouwde kerkgebouw in Tweekelerveld blies mijn collega Pastor André Monnikhof op een gegeven moment de zgn. 'Godslamp' uit. Protestanten kennen dit symbool niet, al vervult tegenwoordig de Paaskaars in veel protestantse kerken een beetje de rol van de godslamp. De godslamp brandt altijd. En symboliseert zo de aanwezigheid van de Eeuwige in de ruimte. Zijn licht, zijn warmte vullen deze ruimte, permanent... zo vertelt dat éne kleine kaarsje, waardoor het donker nooit meer donker is. ... En daarmee is dat uitblazen van die Godslamp een geweldig symbool... God vertrekt, zogezegd. Hij is niet langer hier, in deze ruimte. Er rest slechts... duisternis.

... Het overkomt deze jaren niet alleen de mensen van de Paulusparochie. Menigeen heeft al afscheid moeten nemen van een vertrouwd kerkgebouw. Menigeen zal binnenkort afscheid moeten nemen. En in dat uitblazen van die Godslamp wordt de pijn van zo'n afscheid enorm voelbaar. Zo'n Godshuis is zoveel meer dan hout en steen.

Aan de andere kant... zou het echt zo zijn... zou God écht vertrekken... hier is God voortaan niet meer te vinden. Neem dit gebouw: al zo veel jaren geen kerk meer, zoveel jaar geleden werd hier bij wijze van spreken de Godslamp gedooft, en werd de ruimte omgebouwd tot theater. En toch... als je even beter kijkt... beter voelt... dan besef je toch het bijzondere van deze plaats. Je voelt a.h.w. de wolk van gebeden die hier nog steeds hangt...

Zo wordt een plaats dus heilig. De intimiteit en de intensiteit van het geleefde en gedeelde geloof doet wat met de ruimte waar dat allemaal is gebeurd. Doet wat met de plaats waarop dat is gebeurd. We voelen ons zó thuis op de plaats waar zo lange tijd de Godslamp heeft gebrand. En je kunt het kaarsje wel uitblazen... dat gevoel dat blijft... Dit is een heilige plaats.

Het Evangelie van vandaag komt met een waarschuwing. En met een belofte.

De waarschuwing allereerst. Dat wij mensen ons in onze heilige plaatsen God wel eens al te zeer toe kunnen eigenen. Zó zeer thuis voelen wij ons dan in ons eigen Godshuis, dat we gaan denken dat omgekeerd God zich ook bij ons wel extra thuis zal voelen. Onze heilige plaats is beter, heiliger, dan die van de burens... 'Onze voorouders vereerden God op deze berg, maar bij u zegt men dat in Jeruzalem de plek is waar God vereerd moet worden.' (Joh. 4,20) Laten we eerlijk zijn, dat herkennen we zelfs al een beetje binnen onze eigen kerkgenootschappen. En hoeveel te meer herkennen we dat anno nu op mondiaal niveau. "Onze God, die is de beste", zo zongen Koot en Bie al weer vele jaren geleden. "Onze God is kampioen. Daarom zijn wij in het Westen... relatief in goeden doen". West-Europa en Noord-Amerika als Heilige Plaats. De waarheid in pacht, en God met ons.

Goede mensen... de naam van God wordt deze dagen ernstig misbruikt. Onder de roep 'God is groot' worden de gruwelijkste gewelddaden gepleegd, wordt gemarteld, wordt vermoord. We zouden ons er makkelijk van af kunnen maken door te zeggen: 'zij – zullie – hebben de naam van hún God misbruikt. Wij hebben een andere God. (En ónze God... die is de beste...)'. Maar maken we ons er dan niet té makkelijk van af? Religieuze spanningen los je uiteindelijk niet op door de oude bronnen uit te gaan diepen, door je krampachtig te concentreren op je eigen traditie, door juist de verschillen te benadrukken. Religieuze vragen van een nieuwe tijd vinden geen antwoord door krampachtig te proberen het verleden te rekken, terug te

halen... Sterker nog, waar mensen al te krampachtig proberen de nieuwe tijd tegen te houden ligt extremisme op de loer... of je nu Islamiet bent of Christen.

Meer dan uit het verleden, dat ons vaak zo scheidt... hebben we daarom dezer dagen een antwoord uit te toekomst nodig. Uit een toekomst van nieuwe ontmoeting. Een toekomst van nieuwe verbondenheid. Een toekomst van een nieuw 'wij'. Antwoord uit een nieuwe bron, van nieuw, levend water.

Vanuit die vraag gelezen... vanuit die nóód gelezen, klinken de woorden van Jezus in het Evangelie van vandaag ineens als een ongekende belofte:

'Geloof me, 'zei Jezus, 'er komt een tijd dat jullie noch op deze berg, noch in Jeruzalem de Vader zullen aanbidden. (4,21)

In het antwoord van Jezus worden alle kloven overbrugd. En de kloven zijn diep en breed, daar in de ontmoeting bij de bron van Jakob. De kloof tussen man en vrouw... De kloof tussen Samaritanen en Joden. De kloof tussen de diensten op de berg van Samaria en de diensten in de tempel van Jeruzalem. Onoverbrugbare kloven. Maar in het antwoord van Jezus worden ze overwonnen.

Dát is dus het effect van werkelijk 'lévend water'! Lévend water – wáre religieuze inspiratie – verbindt. Lévend water – échte religieuze inspiratie - relativeert de verschillen tussen mensen. Relativeert de grenzen tussen mensen.

Hoezeer heeft de wereld van 2015 niet dit 'levend water' nodig, dat ons, door alle verschillen heen, met elkaar in relatie brengt!

"Er is iemand die alles van mij weet..." (4,29a) – zo vat de Samaritaanse vrouw bij de bron aan haar stadsgenoten, vol verwondering, het gesprek met Jezus samen.

In dit gesprek heeft ze haar identiteit gevonden. Haar ware identiteit. Identiteit wordt vaak naar het verleden toe gedefinieerd. Afkomst en afgrenzing zijn erg belangrijk in het benoemen van je identiteit: Ik ben Samaritaanse – dus geen Jood. Zij is vrouw, dus geen man. Dat is een Duitser, dus geen Nederlander. Ik ben Christen, dus geen Islamiet. En daar pinnen we elkaar dan op vast.

Maar hier, in gesprek met Jezus, vindt iemand een nieuwe identiteit – die bestaat in het opnieuw in een werkelijke relatie worden gesteld met de anderen. 'Iemand die alles van mijn weet' die weet dus meer dan alleen wie ik 'was'. Hij weet ook wie ik zijn zal. Hij weet ook hoe ik – als deel van een 'nieuw wij' op deze wereld samen kan leven met de ander. Dat is wat deze vrouw, vol verwondering, ervaart.

'Zou dat niet de Messias zijn?' (4,29b)... - zo gaat de vrouw verder.

Een zinnetje dat niet diep genoeg geproefd kan worden. Hier staat Messias (= Christus) dus niet langer voor de garant van de oude identiteit. Maar als degene die door alle verschillen heen de mensen met elkaar zal verbinden. Die religies met elkaar zal verbinden. God-alles-in-allen.

Naar vandaag vertaald: Christus niet als mascotte van het christendom. Maar een Christus die alle religieuze gestalten overstijgt – dus ook die van het christendom... maar net zo die van het moderne West-Europese atheïsme... omdat hij alle mensen in hun verschillend zijn met elkaar zal verbinden^[1].

Een ongekende belofte. Hoezeer heeft onze wereld dít levend water nodig...

Terug naar onszelf, hier nu. In de Grote Kerk op de Oude Markt van Enschede. Een klein groepje mensen bijeen. Maar óecumenisch bijeen. Een moment van kostbare ontmoeting.

Het is niet niks, dat we vanmorgen water uit verschillende bronnen hebben samengebracht, en samengevoegd. We zouden eigenlijk een wijwaterkwast moeten hebben om het levende water in deze schaal over ons allemaal te verspreiden. Druppelsgewijs. Want één druppel van dit water is al ongekend veel.

Vandaag vieren wij op nieuwe wijze geloof. We durven het aan... sámen te geloven. Ondanks al die verschillen waar we zo goed weet van hebben.

En de vrouw bij de bron laat ons zien dat écht geloof juist je eigen gelijk relativeert. En dat precies dat een ongekend heilzame ervaring is. In écht geloof voel je je thuis... juist omdat je daar even geen gelijk hoeft te hebben. In écht geloof hoef je het even niet allemaal zeker te weten. Hier mogen vragen leven. Hier worden de vragen van het leven gedeeld. Hij krijgt de verwondering een kans... de verwondering over het leven, over mens-zijn, over mede-mens-zijn... over de medemens, de ander, de naaste... verwondering over onszelf: ik ben meer dan ik was... wij samen zijn meer dan wie we apart waren.

En verwondering leidt tot respect ... en ook tot verontrusting over te veel onrecht.

En tot moed.

De moed tot ontmoeting.

De moed om alles wat ons vertrouwd is en heilig, te laten relativeren door nieuwe ontmoeting... met God en met elkaar.

“Als u wist wat God wil geven, en wie het is die u om water vraagt, zou u hém erom vragen en dan zou hij u levend water geven.” (4,10)

Amen

^[1] “Als we uiteindelijk gedwongen worden ook de westerse vorm van het christendom te zien als een voorstadium van een volledige a-religiositeit, welke situatie ontstaat er dan voor ons en voor de kerk?

Hoe kan Christus heer worden ook van de a-religieuze mens? Is dat mogelijk, een a-religieuze christen? Als religie niet meer is dan een gewaad van het christendom – en ook dat gewaad verschilde sterk met de tijden – wat is dan een christendom zonder religie?

Want de vragen waar het om gaat zijn deze: wat betekent een kerk, een gemeente, een preek, een liturgie, een christelijk leven in een a-religieuze wereld? Hoe spreken we over God zonder religie, dus zonder de tijdgebonden vooronderstellingen van de metafysica, van de innerlijkheid, enzovoort, enzovoort? Hoe spreken we ‘werelds’ over ‘God’ (misschien kunnen we er niet eens meer over ‘spreken’ zoals tot nu toe), hoe zijn we christen op een ‘a-religieus-wereldse’ manier, hoe zijn we ‘ekklesia’, uit-geroepen, zonder onszelf te beschouwen als religieus bevoorrechten maar integendeel als totaal behorend bij de wereld?

Dan is Christus niet langer voorwerp van religie, maar iets heel anders. Hij wordt werkelijk heer van de wereld. Maar wat betekent dat? Welke plaats hebben cultus en gebed als de religie wegvalt?”
(D. Bonhoeffer, Verzet en Overgave)